

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЦЕНТРАЛИЗИРАНАТА АВТОМАТИЗИРАНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА „ЕЛЕКТРОННИ ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ“(ЦАИС ЕОП) В БЪЛГАРИЯ – СЪЩНОСТ И ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

Димитринка Кирова
dkirova@vtu.bg

*Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“,
гр. София, ул. Гео Милев № 158
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ*

***Ключови думи:** обществени поръчки; тръжни процедури; централизирана автоматизирана информационна система; електронни обществени поръчки; ЦАИС; ЕОП; Агенция по обществени поръчки; АОП*

***Резюме:** След 2020 година в националното законодателство в областта на възлагането на обществените поръчки в България настъпват значителни промени. В настоящия доклад се прави характеристика на електронното възлагане, на основата на преглед на същността, функциите, предназначението и ползите от въвеждането на централизираната автоматизирана информационна система „Електронни обществени поръчки“ (ЦАИС ЕОП).*

ВЪВЕДЕНИЕ

Директивите на ЕС за обществените поръчки от 2014 г. поставят принципни изисквания за използване на електронна комуникация в процеса на възлагане. Разписаните правила насърчават възлагането на обществени поръчки да се осъществява изцяло чрез електронни средства.

В българското законодателство Директивите са въведени през 2016 г. чрез ЗОП и ППЗОП и регламентират задължение за използване на национална електронна уеб-базирана платформа. Нормативните актове предвиждат чрез поетапно въвеждане на платформата по електронен път да се осъществи цикъла на възлагане на обществени поръчки.

1. ПОНЯТИЕ ЗА ЕЛЕКТРОННО ВЪЗЛАГАНЕ

Електронното възлагане представлява възлагане на обществени поръчки, осъществено с електронни средства чрез използване на общодостъпна централизирана електронна платформа за обществени поръчки. Европейските директиви (Директива 2014/24/ЕС и Директива 2014/25/ЕС) в областта на обществените поръчки изискват задължително въвеждане в националното законодателство на възможността за подаване на електронна оферта, въвеждане на изцяло електронна комуникация в процеса на възлагане и онлайн инструменти за възлагане на обществени поръчки. Законът за обществените поръчки (чл. 39а) урежда възможността за възлагане на обществени

поръчки, включително чрез динамична система за покупки, рамково споразумение и квалификационна система, както и при провеждане на конкурси за проект чрез централизирана електронна платформа.

Задължителното използване на електронната платформа е въведено поетапно. От 1 ноември 2019 г. платформата се прилага задължително от откриване на процедурите до получаване и отваряне на електронни заявления за участие и оферти, включително. Задължителна става и електронната комуникация в хода на възлагане на поръчките.

Пълноценно всички функции на платформата са достъпни и задължителни за прилагане от 1 януари 2021 г. От този момент платформата предоставя възможност и за електронно оценяване на офертите, сключване на договор, свързване със системи за електронно разплащане, поддържане на „профил на купувача“ на отделните възложители и др.

От 01.01.2020 г. Агенцията по обществени поръчки поетапно въвежда ЦАИС ЕОП, която има за цел да постигне цялостно електронно възлагане на обществените поръчки.

2. СЪЩНОСТ НА ЦЕНТРАЛИЗИРАНАТА АВТОМАТИЗИРАНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА „ЕЛЕКТРОННИ ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ“ (ЦАИС ЕОП)

Централизираната автоматизирана информационна система "Електронни обществени поръчки" ("ЦАИС ЕОП") към Агенцията по обществени поръчки (АОП) е комплексна и сложна национална платформа за електронно възлагане, имаща за цел да постигне цялостно електронно възлагане на обществените поръчки, като обхваща всички етапи от процеса на възлагането на всички видове процедури.

По-долу е дадена визуализация, която е пояснена след фигурата. Данните са структурирани в отделни секции в заглавната лента (Фиг. 1)

The image shows a screenshot of the website for the Agency for Public Procurement (AOП) in Bulgaria. At the top, there are logos for the Republic of Bulgaria, the Agency for Public Procurement (АОП), and the Electronic Public Procurement System (ЕЛЕКТРОННИ ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ). A search bar is visible in the top right corner. Below the logos is a navigation menu with items: АОП, Законодателство, Методология, Стратегически документи, Предварителен контрол, Образци и списъци, Е-услуги, Възложители, Стопански субекти. The main content area is divided into sections: 'Актуално' (Actual) with a date '21 септември, 2021' and a news item about an updated instruction for filling out field V.1; 'Информация' (Information) with a brief description of the portal and logos for the European Union and the Operational Program 'Good Governance'; and a section titled 'Направете своята регистрация в ЦАИС ЕОП' (Make your registration in the CEPS).

Фиг.1 Структуриране на данни в отделни секции

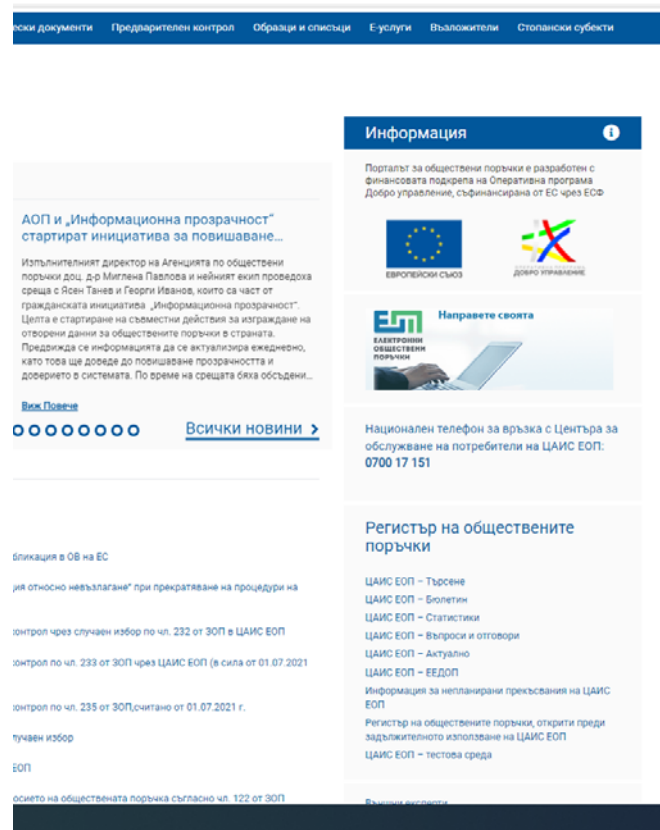
Основна част в новия Портал заема страницата на АОП. В секцията, посветена на Агенцията, се съдържа цялата информация относно институцията, целите, мисията и визията ѝ, профилът на купувача, както и конкурсните процедури за работа. Една от най-значимите функции на Агенцията е свързана с оказване на методическа помощ, което е отразено чрез отделяне на секциите „Законодателство“, „Методология“, „Стратегически документи“ и „Предварителен контрол“. По този начин достъпът до необходимата информация е опростен. С цел възможност за търсене на информация, която вече не е актуална е предвидено поддържане на „Архив“. Всеки потребител може да потърси стари указания, правила и закони, които не са приложими към сегашния ред за възлагане.

В заглавната лента са поместени и секциите „Възложители“ и „Стопански субекти“, от където всеки потребител може да получи информация за партидни номера и контакти на възложителя, както и за поддържания от АОП списък на стопански субекти с нарушения.

Секциите „Образци и списъци“ и „Е-услуги“ съдържат различни видове документи – стандартизиран образци, договорни клаузи, информации, които се изпращат към АОП, бланки и шаблони, както и приложението „Редактор на форми“. В „Е-услуги“ са приложени и технически указания за ползване на Регистъра на обществени поръчки, услугата „Електронен подател“ и информация за ЦАИС ЕОП.

3. ЦЕНТРАЛИЗИРАНА АВТОМАТИЗИРАНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА „ЕЛЕКТРОННИ ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ“ (ЦАИС ЕОП) - ФУНКЦИИ И ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

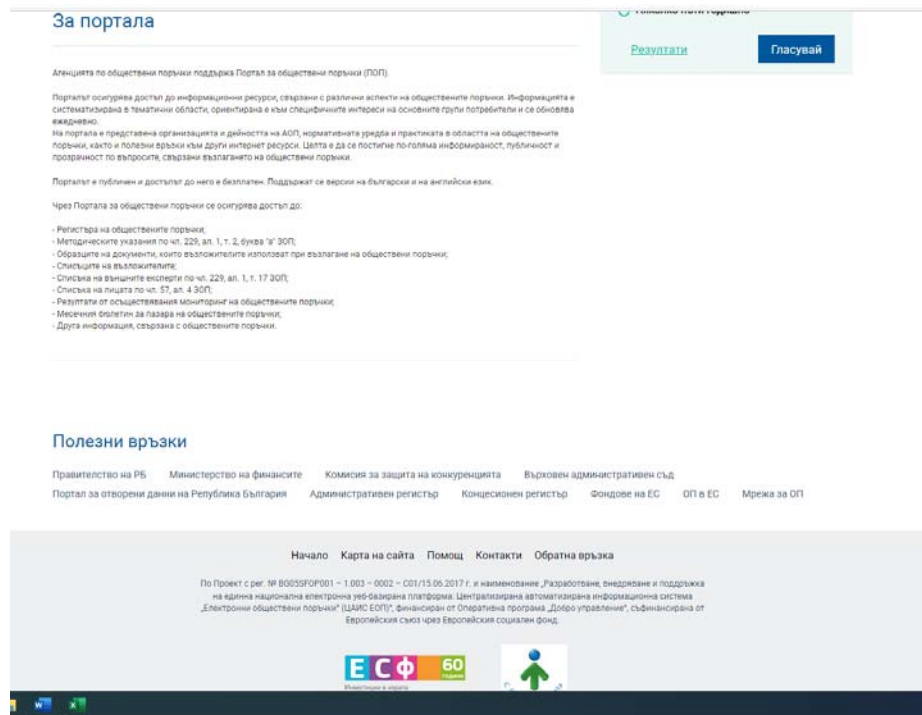
Добавените функционалности и реорганизацията на разделите с информация са създадени за улесняване на потребителите. Една от функционалностите на новият дизайн е реализираната в дясно вертикална лента, която дава възможност за изготвяне на индивидуални търсения, справки и преглед на бюлетин за пазара на обществените поръчки. В същото пространство са осигурени хипервръзки за достъп до двата регистъра (действащият Регистър на обществените поръчки, поддържан от АОП, и Регистър на ЦАИС ЕОП. Системата дава възможност за въпроси и отговори от всички потребители, свързани с функционирането ѝ.

иг.2 Функционалности

При разработването на ЦАИС е създадена възможност за работа в т.нар. “тестова среда“, която дава възможност на възложители да изготвят тестови обществени поръчки, които в последствие да бъдат прехвърлени в реалната работна среда (Фиг. 2).

Фиксираната лента най-долу на екрана позволява запознаване с условията за ползване на интернет адреса, както и настройване изгледа на страницата. (Фиг. 3)

Фиг.3 Полезни връзки

Платформата осигурява на потребителите:

- ◆ *Публичност и прозрачност;*
- ◆ *По-ефективно проследяване на пазара на обществените поръчки в страната;*
- ◆ *По-ефективно проследяване на процесите по възлагане;*
- ◆ *Съкращение на срокове;*
- ◆ *Намаляване на разходи на публични средства и намаляване на административната тежест;*
- ◆ *Допълнителна защита и сигурност на информацията.*

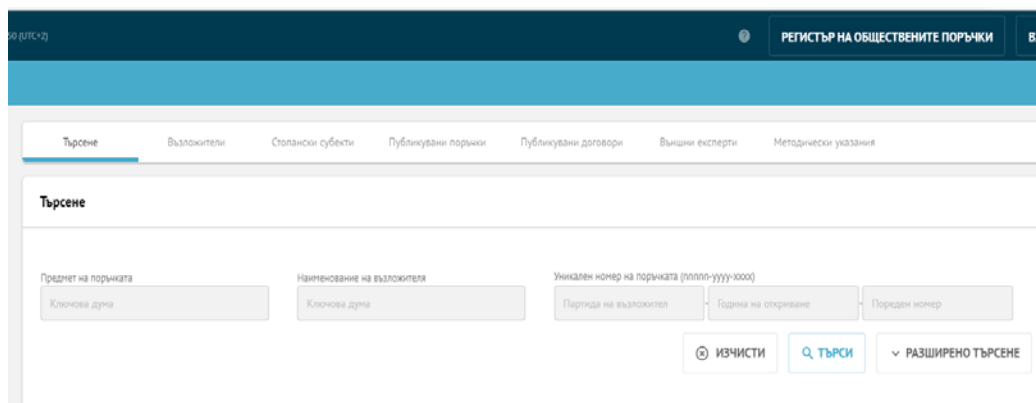
Тя се използва задължително за подготовка на решения, обявления, обяви за събиране на оферти и покани до определени лица; публикуване на документи, изпращане на покани, искане и предоставяне на разяснения, подаване на заявления за участие, оферти и конкурсни проекти, връчване на решенията на възложителите в случаите, определени в закона, обмен на информация и документи във връзка с разглеждане на заявления за участие, оферти и конкурсни проекти). Възложителите и стопанските субекти могат да използват платформата и при планиране, подбор на кандидати или участници, оценяване на офертите, сключване на договора, подготовка и подаване на заявки по договори, подаване и приемане на електронни фактури, подготовка и изпращане на електронни жалби и в други случаи съобразно възможностите, които тя предоставя.

Централизираната електронна платформа има за цел да улесни и осъвремени процедурата по възлагане на обществени поръчки. Системата е общодостъпна и оперативно съвместима с най-разпространените пазарни продукти на информационните и комуникационните технологии за широка употреба. При всеки случай на предаване, обмен и съхраняване на информация тя гарантира защита на целостта на данните и на конфиденциалността на документите за участие в процедурата до момента на тяхното отваряне и разглеждане, който е след изтичане на срока за тяхното получаване.

ЦАИС ЕОП е обща електронна платформа, в която се публикува цялата информация във връзка с процеса на възлагане на обществените поръчки в страната – от стартирането на всяко възлагане, разглеждането на офертите, избора на изпълнител и сключването на договор с него, до окончателното изпълнение или съответно предсрочно прекратяване на договора за обществена поръчка.

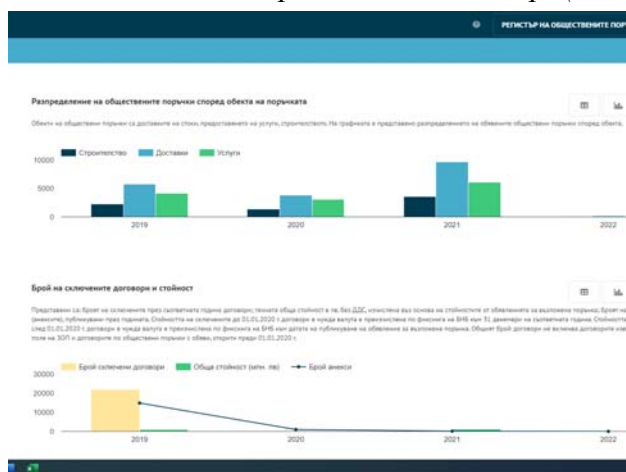
ЦАИС ЕОП дава на своите потребители актуална информация за:

- ♦ *обществените поръчки, чрез използване на опция за търсене на възложители или ключова дума от предмета на поръчката и др. (Фиг. 4)*

Фиг.4 Търсене на възложители

- ♦ *актуални статистически данни за пазара на обществени поръчки в страната на годишна база и сравнение с предходни години по различни показатели:*
  - ✓ *Брой регистрирани възложители, стопански субекти и изпълнители;*
  - ✓ *Брой обявени обществени поръчки.*
  - ✓ *Разпределение на обществените поръчки според обекта на поръчката;*
  - ✓ *Брой на сключените договори и стойност и др. (Фиг.5)*

Фиг.5 Актуални статистически данни

Електронните обществени поръчки значително улесняват и ускоряват целия цикъл на възлагане на обществените поръчки, като го правят и по-ефективен. Те водят до повишаване на публичността и прозрачността при разходването на обществени средства.

Възможностите за търсене на информация се разширяват непрекъснато. Информацията се актуализира ежедневно, за да могат всички заинтересовани лица да се осведомят за новостите. За улеснение за всички потребители на Портала са публикуваните видеоклипове и друга помощна изключително подробна информация.

Обществените поръчки са сфера, в която се очаква държавата да управлява ефективно и прозрачно разходването на публичните средства както и на тези, ангажирани в дейности с обществено значение.

Изследваният показател се отнася до обема на пазара и неговата динамика. Отчетеното увеличение в абсолютна стойност се дължи на факта, че през 2020 г. е въведено задължение за възложителите, които използват ЦАИС ЕОП, да публикуват по-подробна информация в случаите на възлагане на поръчки на по-ниска стойност – *при събиране на оферти с обява и покана до определени лица, които не са отчитани до сега*. Тъй като тези поръчки също получават уникален идентификационен номер и съдържат информация за резултатите от възлагането, същите са включени в статистиката.

Данните сочат, че ако – за целите на сравнението, **изключим** поръчките чрез събиране на оферти с обява и поканите до определени лица, броят на обявените процедури през 2020 г. е спаднал с 7,94% в сравнение с данните за предходната година.

4. ПОЛЗИ ОТ ВЪВЕЖДАНЕТО НА ЦЕНТРАЛИЗИРАНАТА АВТОМАТИЗИРАНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА „ЕЛЕКТРОННИ ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ“

Ползването на ЦАИС гарантира прозрачност, детайлна и пълна проследимост на действията, единен систематичен подход за участниците в обществени поръчки, достъпност от всяко място по всяко време; елиминиране на хартиения обмен в обхвата на системата, защита от подмяна на оферти и части от оферти, сигурност на данните – участниците криптират /заклучват/ своите оферти с асиметричен криптографски ключ и само те могат да ги декриптират.

За работата с централизираната електронна платформа е необходимо както възложителите, така и участниците в обществените поръчки да бъдат технически обезпечени и обучени и задължително се изисква квалифициран електронен подпис (КЕП) с цел удостоверяване на самоличността и гарантиране, че информацията не е била променяна по пътя между изпращането и получаването.

Създава се профил на организацията, в който се съхраняват 5 години всички документи, свързани с провеждане на обществена поръчка.

С въвеждането на електронната система се очаква да се ограничат до минимум корупционните практики при харченето на държавни пари, тъй като тя обхваща всички етапи от процеса на възлагане – от планиране на нуждите, подготовката и подаването на документите до сключването на договор, фактурирането и разплащането. Потребителите на системата могат в реално време да проследяват действията на участниците в процедурите на всеки етап от провеждането им.

Възложителите могат да създават и актуализират образци на документи, както и да използват готови, стандартизирани шаблони от библиотеката на системата. Дигиталният вариант на Единния европейски документ за обществени поръчки (ЕЕДОП) позволява на изпълнителите да попълват по електронен път съответните данни, както и да прикачват доказателствени документи, необходими за подбора.

В системата е създаден модул, който осигурява среда за обмен на информация между участниците и възложителите на процедурите.

Платформата не позволява манипулиране на документите и процедурите от страна на участници, както и от страна на възложителите. Електронно подадените оферти чрез ЦАИС ЕОП са защитени, като преди тяхното отваряне, те се съхраняват в базите данни само и единствено в двойно криптиран вид. Офертите се криптират двойно от платформата с уникален ключ, които от своя страна се генерира от брауъра на потребителя. Практически е невъзможно да се отвори оферта, без предоставяне на ключа от страна на участник в процедурата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се представят и определени проблеми и трудности при използване на ЦАИС.

Една от причините за затрудненията, срещани от възложителите в процеса на възлагане са *честите нормативни промени*. Те се явяват сериозна бариера пред установяването на единна практика и изграждането и поддържането на устойчив административен капацитет.

Друг важен фактор за идентифицираните проблеми е *липсата на достатъчно обучени кадри*, на програми за обучение и на стандартизирани документи (особено в отделни сектори). Това се отнася най-вече за по-малките „класически“ възложители. В някои случаи те не разполагат с обособени звена или длъжностни лица, които да се занимават изцяло с възлагането на поръчки. Налага се ангажирането на служители, които не притежават нужните знания и опит и които изпълняват и множество други разнородни задачи. Това ги лишава от възможността за подготовка и добро познаване на законодателството по обществени поръчки и практиката по неговото прилагане. Резултатът от това е неефективно планиране, грешки в процедурите и невъзможност за проследяване изпълнението на възложените договори.

Практиката показва, че големите „класически“ и „секторни“ възложители разполагат със специализирани звена, натоварени с тази дейност. Поради възлагането на многобройни и разнообразни договори обаче, в определени случаи те също се нуждаят от специални знания в различни области, особено във връзка с изготвяне на техническите задания. Често се наблюдава използването на документи от вече възложени поръчки или от процедури, организирани от друг възложител. При този подход се наблюдават някои негативни тенденции – мултиплициране на вече допуснати грешки, несъобразяване с междуременно настъпили промени в законодателството и/или с конкретните нужди на възложителя и т.н.

Може да се направи извода, че наличието на качествени обучения с практическа насоченост са съществена предпоставка за повишаване на професионализма в сектора.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] [Microsoft Word - PPA_Annual Report_2020_20210607-1.docx \(aop.bg\)](#)

[2] Национална стратегия за развитие на сектора обществени поръчки в България за 2014-2020 година

[3] Закон за обществените поръчки

[4] [Public tendering rules in the EU - Your Europe \(europa.eu\)](#)

APPLICATION OF CENTRALIZED AUTOMATED INFORMATION SYSTEM “ELECTRONIC PUBLIC PROCUREMENT” (CAIS EPP) IN BULGARIA – ESSENCE AND PURPOSE

Dimitrinka Kirova

dkirova@vtu.bg

*Todor Kableshkov University of Transport
158 Geo Milev Str., Sofia
THE REPUBLIC OF BULGARIA*

***Key words:** public procurement; tender procedures, centralized automated information system; electronic public procurement; CAIS EPP; Public Procurement Agency; PPA*

***Abstract:** After 2020 in the national legislation regarding public procurement assignment in Bulgaria occur significant changes. In the current paper is made a characteristic of electronic assignment based on a review of the essence, functions, purpose and benefits from the implementation of Centralized Automated Information System “Electronic Public Procurement”(CAIS EPP).*